

Restaurátori állapotleírás és restaurálási-dokumentáció

Az OFI - Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (1055 Budapest, Szalay u. 10-14.) felkérésére konzerválási és restaurálási munkákat végeztünk.

I. Műtárgycsoport: az ínségnyhító akciók propagandája, plakátjai

A műtárgyak általános leírása

A dokumentumokat vékony fatartalmú papírra (65-80gr/m²), zömében A1, B1, vagy A2 formátumban nyomtatták. Némelyikük egykorú használat nyomait mutatja, valószínűleg kiragasztott, majd leszedett példány kerülhetett a gyűjteménybe. Nyomdatechnikájuk az egykor a plakátok előállításánál általános, mára teljesen eltűnt fabetűs magasnyomtatás (néhol fa és ólombetűk használatával vegyesen) illetve síknyomtatás (valószínűleg a nyomófelületről gumihenger közvetítésével készült ún. ofszet-technika).

A plakátokhoz használt papirosok különös ismertetőjele, hogy egyik oldaluk nincs simítva, amivel könnyen ragaszthatóvá válnak. Általánosan elterjedt plakátpapiros az ú. n. «affiche-papiros», amely olcsóságánál és könnyen nyomtathatóságánál fogva különösen a gyorsan és nagy tömegben készülő plakátok készítésére nagyon alkalmas. Az affiche-papiroson készült plakátok nagyon rövid élettartamúak, mert színüket a napon gyorsan elveszítik és az eső könnyen lemossa a falról. A finomabb kivitelű és hosszabb élettartamra szánt, különösen a több színben nyomott plakátokat az úgynevezett halleini famentes plakátpapiroson készítik. A halleini plakátpapiros egyik oldala szintén simítatlan, míg a másik oldala olyan jól van simítva, hogy a legkényesebb többszínű nyomtatás is kifogástalanul készíthető rajta. A halleini plakátpapiros a könyvnyomtatás útján készülő többszínű plakátoknál szinte nélkülözhetetlen. Kifejezetten plakátpapiros még a mázolt falragaszpapiros is, melynek élénk és erős tónusú színein nagyon hatásos plakátok állíthatók elő. Ezek a kimondottan plakátpapirosok, ám a hirdetésművek nyomtatásához még másféle alapanyagokat is használtak az idők folyamán.

A restaurált dokumentumok állapotleírása

Az összes eredeti szélein és hajtásaiban nemcsak a savasodás jellemzi jobban, hanem a porosodás is (az egész felületet egy egyenletes beleivódott porréteg is jellemzi). A lapok minden esetben hajtottak, néhol többszörösen hajtogatottak, s a hajtások mentén és sarkaiban kikopottak, a használat közben keletkezett nyomok, a kiszögezések és felragasztások néhol jellemzik őket.

Ez a felső és alsóbb részeken a használat közbeni elíveltség okán még jellemzőbb.

Alappapírjuk vékonysága és törekeny savassága okán teljesen fizikai- megtartó védelem nélkül maradtak.

Az elvégzett munkák:

Teljes körű száraztisztítás, portalanítás ecsetekkel, különféle radírfajtákkal.

Oldódásvizsgálat a színes anyagokra, nyomdafestékekre és jelzetekre, tekintettel a tervezett savtalanításra és megerősítésre:

- A nyomdafestékek közül csak az egy szín pirossal vastagon nyomtatott (fatartalmú

alappapíron lévő) nyomdafesték csekély oldódását tapasztaltuk, a kísérletek alapján a nedvestisztítás- semlegesítés-savtalanítás közben a nyomtatás felületéről történő leoldódás oly minimális, hogy a szárítás utáni állapotban nem megkülönböztethető, így a nyomdafestéket nem védtük le semmivel.

- Színes alapanyaguk vízben való oldhatóságára vizsgáltuk a lila, rózsaszín, narancsszínre papíryananyagukban színezett lapokat, ezek közül a narancsszínű 1923 Hadirokkantak Hadiözvegyek és Hadiárvák utólagos jelentkezése- feliratúnál tapasztaltunk a savasodás kimosódásán túli színezékoldódást, így hideg vizes semlegesítése után rögtön kiemeltük az eredetit, és a foltosság elkerülésének érdekében egyenletesen sík felületen szárítottuk. Ugyanezen lapon:

- az alaposabb szemrevételezéssel kiderült, hogy még egy dokumentumon, egy régi gyűjtőjének (Czibor Gyula Gyűjtése 1914 - 1924) ovális pecsétje található, a pecsét olaj alapú átvándorlása az eredeti előoldalára már a kezelések előtt megtörtént, (az olaj alapúság a fekete színű pecsét részleteiből, mostani állapotáról, vízre történő oldhatatlanságából következtetett). Így eme részletét sem kellett védenünk a dokumentumnak.

Az alap-papír savasodása elsősorban a fa (lignin) tartalmú papírból és a valószínűleg gyantasavas enyvezésből következik, önmagától is bomlik, törékennyé válik. Ezt a folyamatot még a fénynek való kitettség is sietteti.

Kezelése: háromszoros vizes öblítéssel a benne található és oldódó savmaradékok eltávolítása érdekében (a papírvékonyosság okán egyenként, vízfelületen úsztatva (a nagy méret különösen munkaidő-igényessé tette a dolgot!)

Ezt savtalanítás követte (kalcium-hidroxid 8-9pH-jú vizes oldatában áztatással, majd kíméletesen-lassan szárítva, hogy a benne maradó anyag kalcium-karbonáttá, később is ható lúgos puffer anyaggá alakuljon át. A dokumentumban maradt oldott kalcium-hidroxid a levegő széndioxidjával kalcium-karbonátot képezve lúgos maradékot, puffert biztosít a savas behatásokkal szemben.

További védelmet nyújtanak a papír állati eredetű enyvező anyagai, melyek ugyan önmagukban enyhe savasságot képviselnek, de az amino-savcsoportok jellegzetességeiként - amfoter anyagként - a savakkal szemben lúgként (s a lúgokkal szemben savként) viselkednek. Ezért a mosáskor kioldódott enyvező-anyag pótlására 2 %-os tiszta zselatin vizes oldatával itatjuk át a lapokat (permetezéssel juttatva a nyirkos papíryanagra).

A papír hiányainak javítása európai öntött papírokból (semlegesen feltárt alfa-cellulózrostokból) kézi papíröntéssel történt, az öntések külön utánenyvezése keményítő és metil-cellulóz vizes oldatával. Megerősítésként hosszú rostú japánpapírokkal és természetes keményítőfélékkel hátoldali erősítő kasírozás felhelyezését kivitelezte. Ez az egész felületnek és a hajtás mentén széttöredezett lapoknak és éleknek is megerősítést nyújt.

A biztosan tudható betűkitöréseken a mi új kiegészítő öntéseinkre alap-retusálást végeztünk (Koh-i-noor színes és akvarell ceruzákkal).

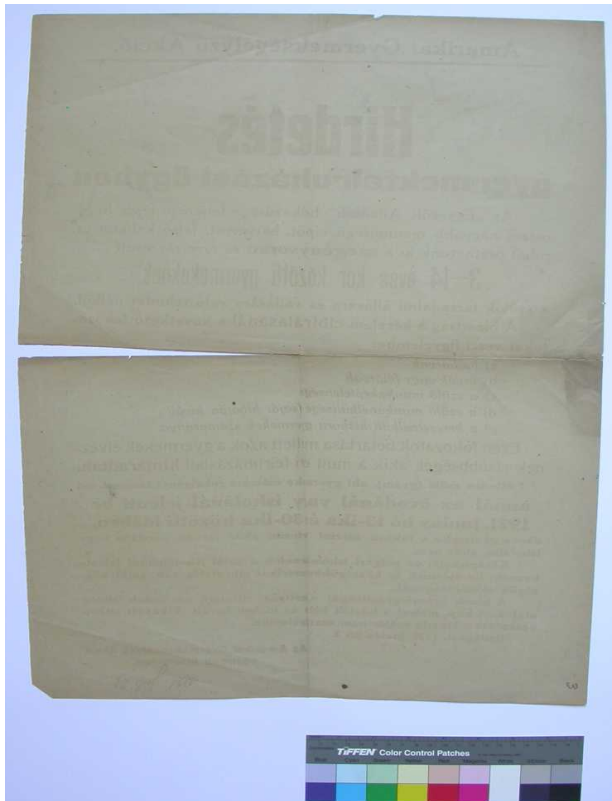
A biztonságos tárolás érdekében egyesével készített 300gr/m² tömegű (teljes keresztmetszetében savmentes és lúgosra pufferált, facsiszolatmentes) kartonból mappát, palliumot készítettünk hozzá.

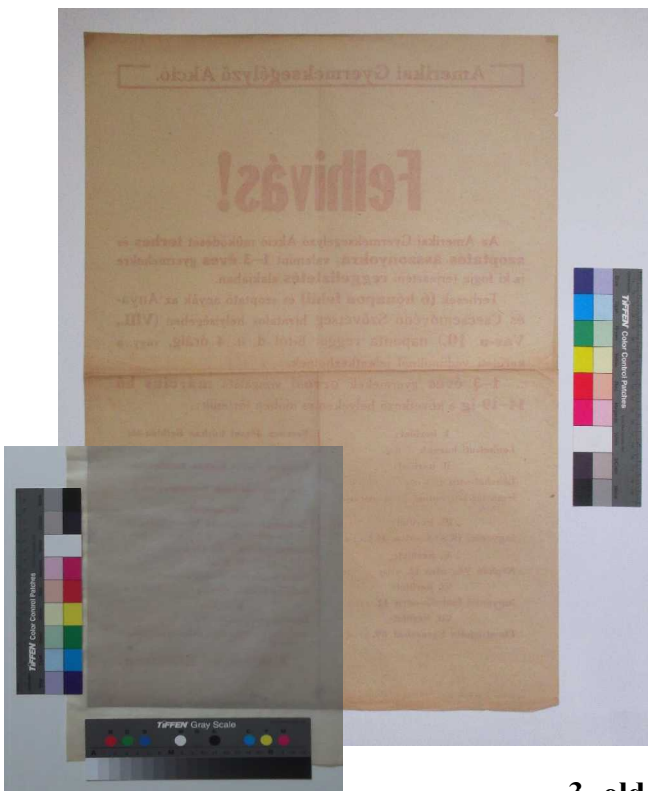
Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

A műtárgyak részletezése:

9. Amerikai Gyermeksegélyező Akció. Szoptatós terhes asszonyok, és 1-3 éves gyermekek reggeliztetése. 42 x 58 cm.

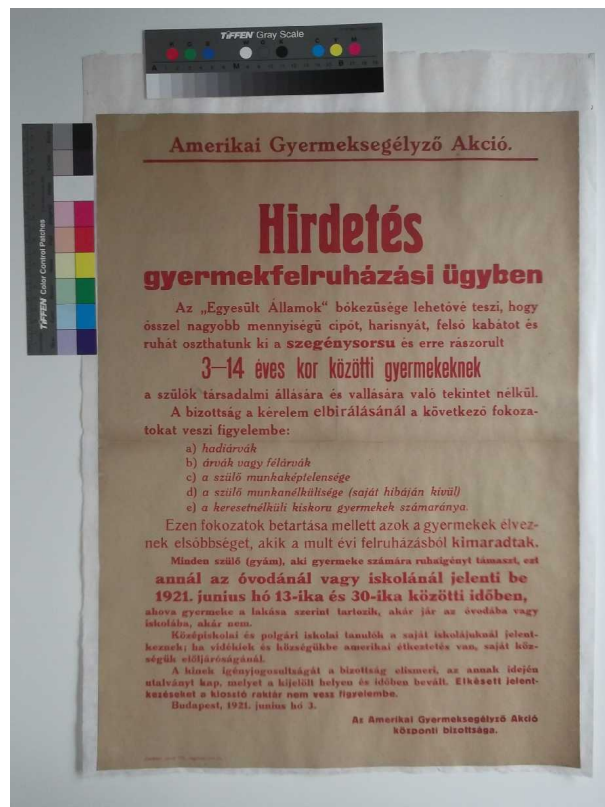
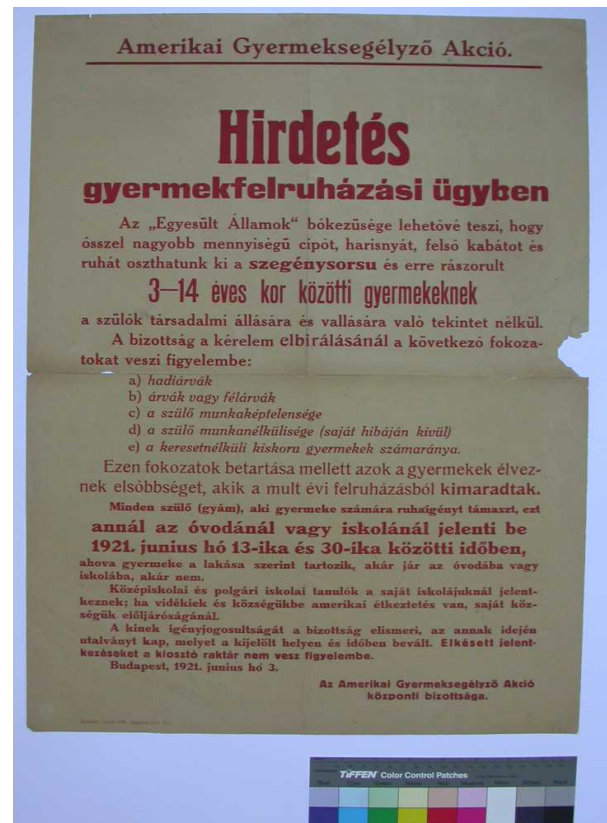
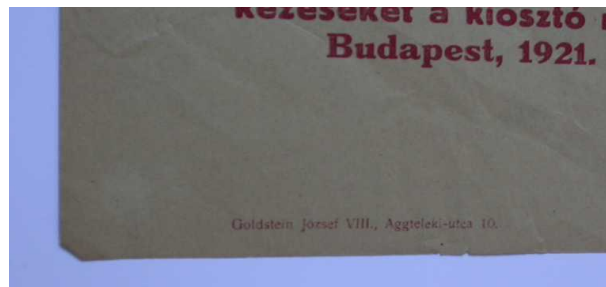
felet a restaurálás előtti, szakadt állapot, az összeillesztett állapot szemből,
lent a restaurálás folyamán papírontással kiegészített, illetve a túllógó kasírozóanyaggal megerősített részlet:

Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

10. 10. Amerikai Gyermeksegélyező Akció.
Hirdetés gyermekfelruházási ügyben. 1921.
58 x 42 cm .

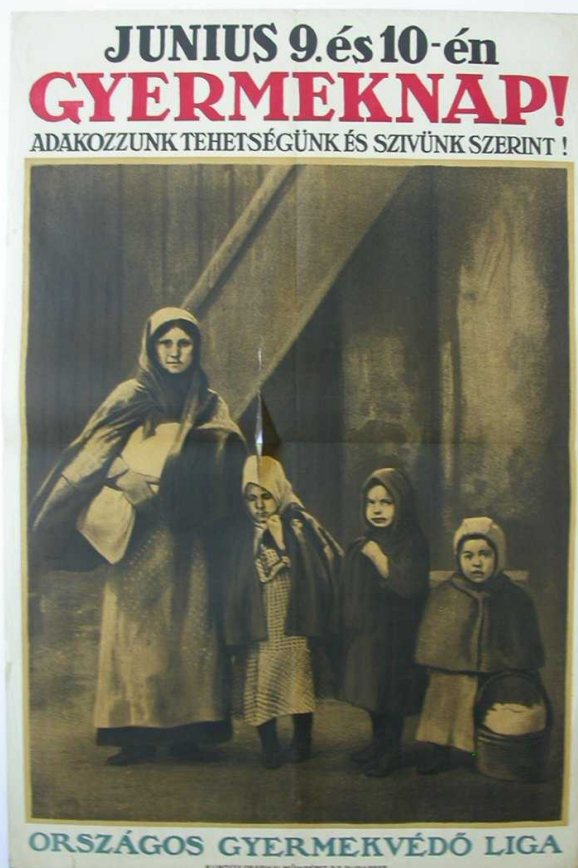

Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

11. Országos Gyermekvédő Liga. Julius 9-én és 10-én gyermeknap! 95 x 63 cm. (Képes plakát, fekete, piros és kék betűkkel nyomva.)

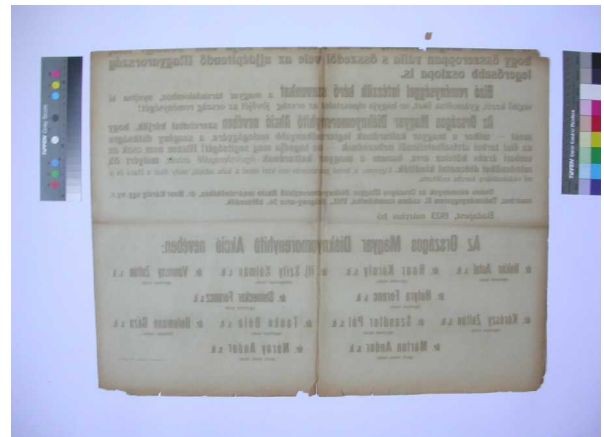
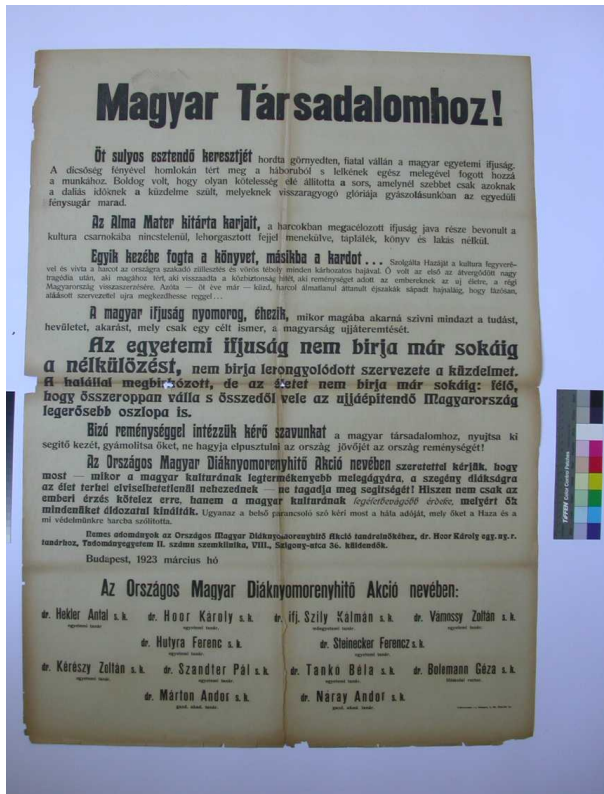
Semlegesített, simított, megerősített és a közepén lévő szakadásban retusált példány

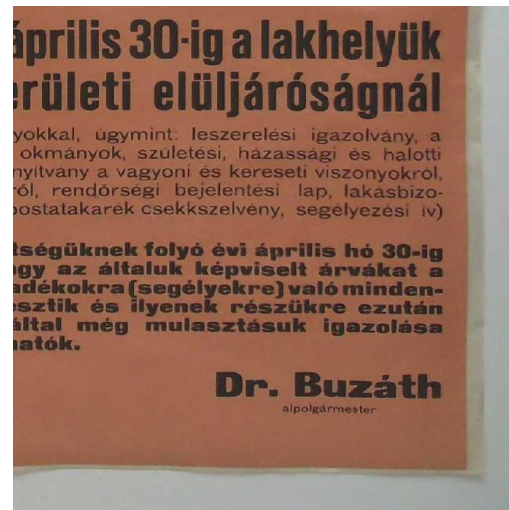
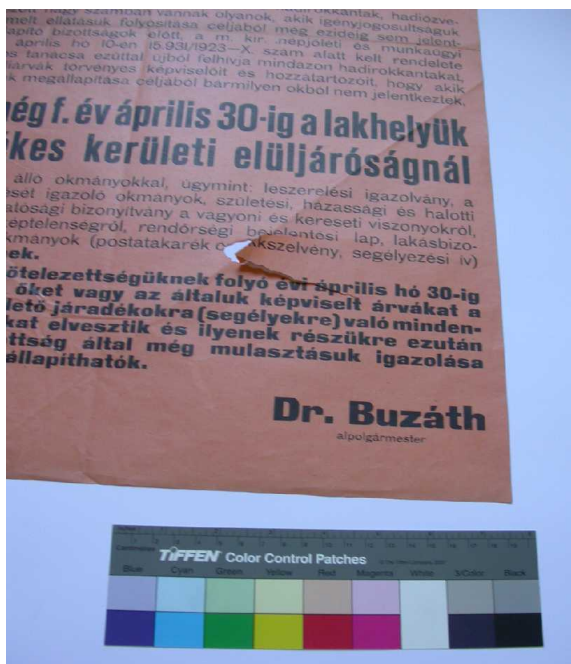
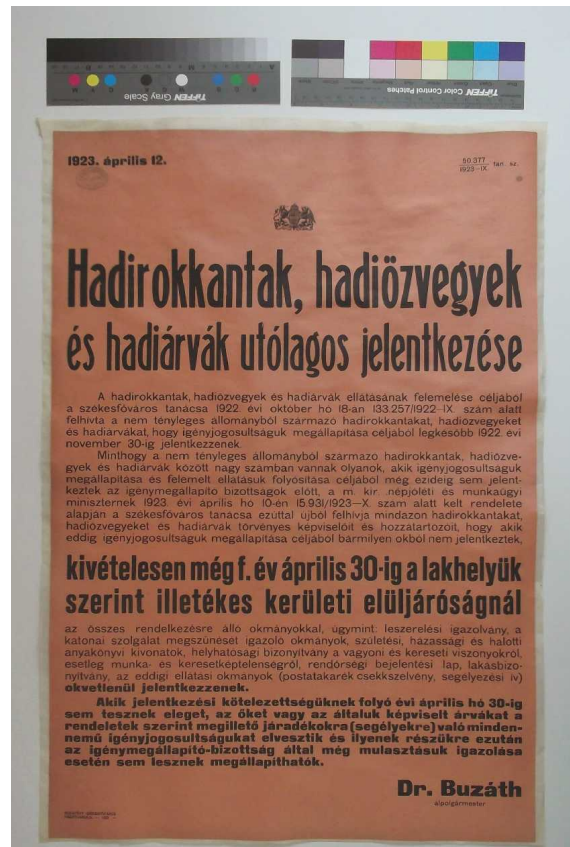
Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

12. Országos Magyar Diáknyomorenyhítő Akció. Magyar Társadalomhoz! Bp. 1923.. 96 x 63,5 cm.

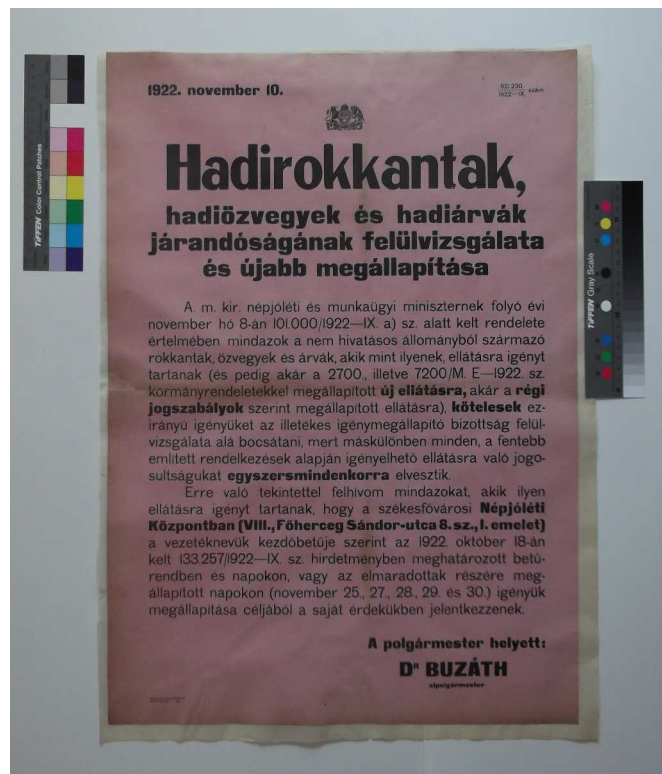
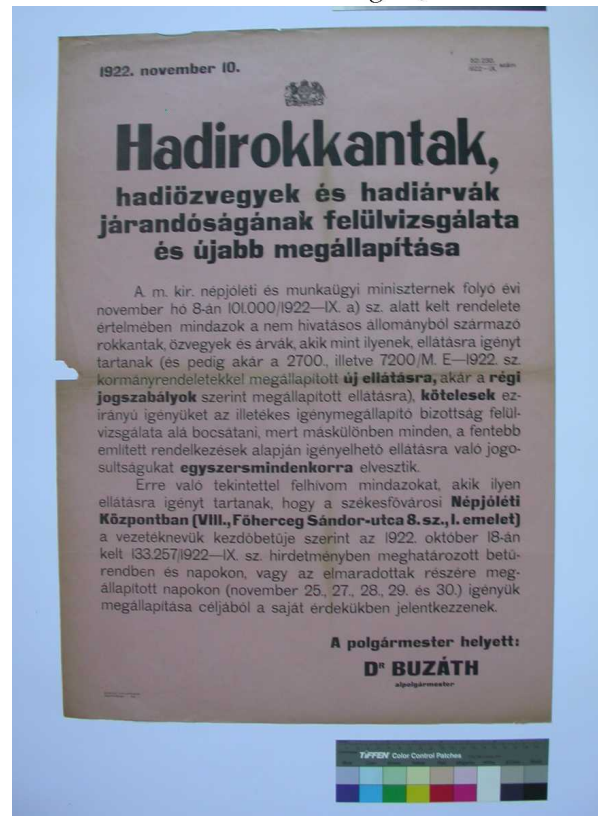
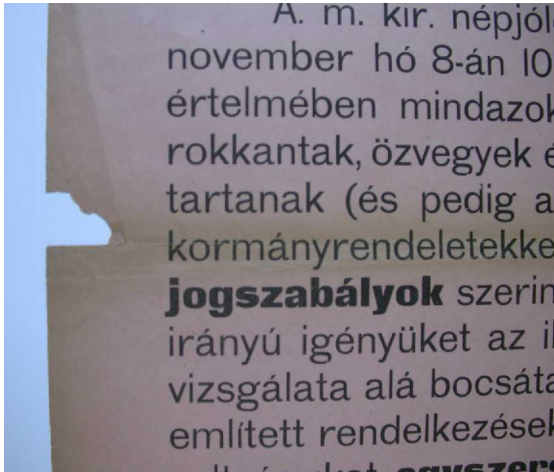

13. Hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárva utólagos jelentkezése.1923; 63 x 42 cm.

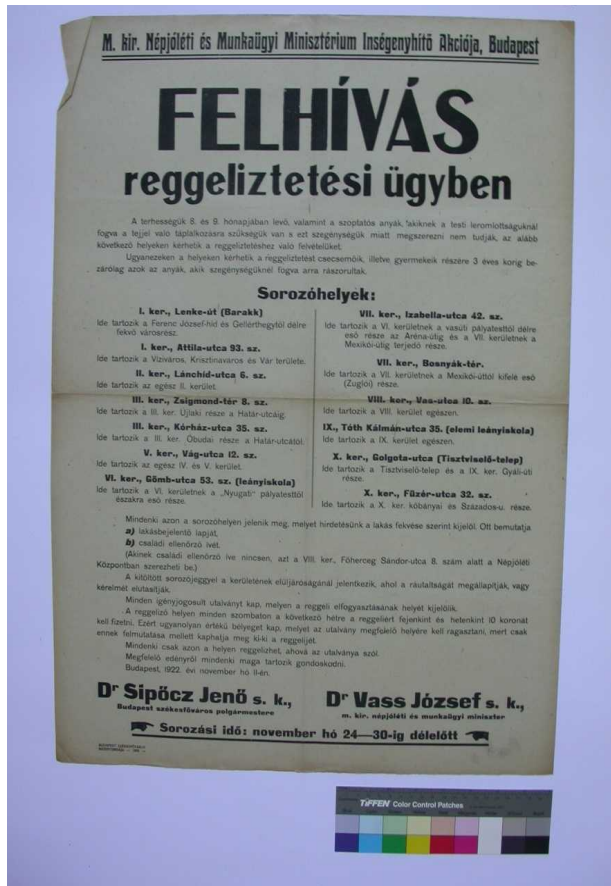

14. Hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvak járandóságának felülvizsgálata és újabb megállapítása. 1922. 63 x 42 cm.

15. Magyar kir. Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium Inségenyhító Akciója. Felhívás reggeliztetési ügyben. Bp. 1922. 63 x 47 cm.

Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

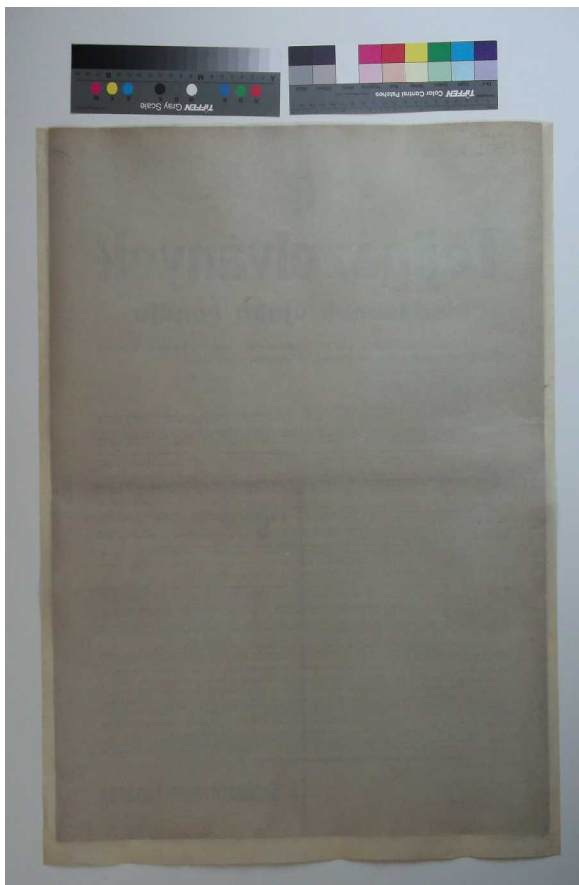
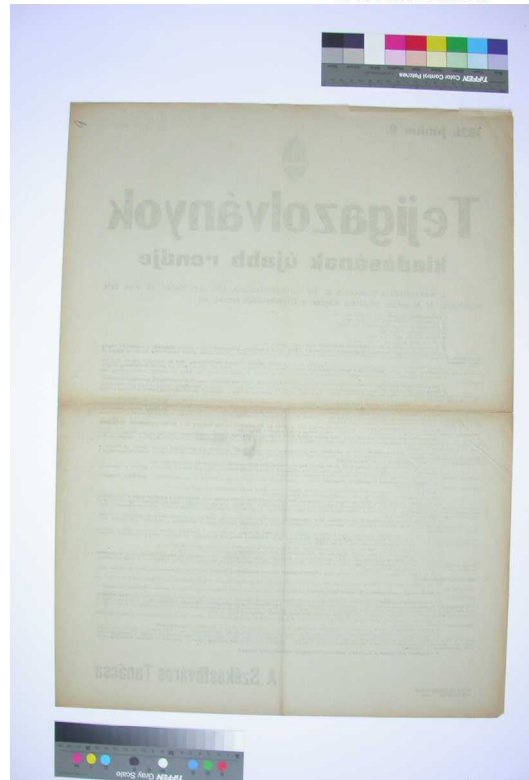
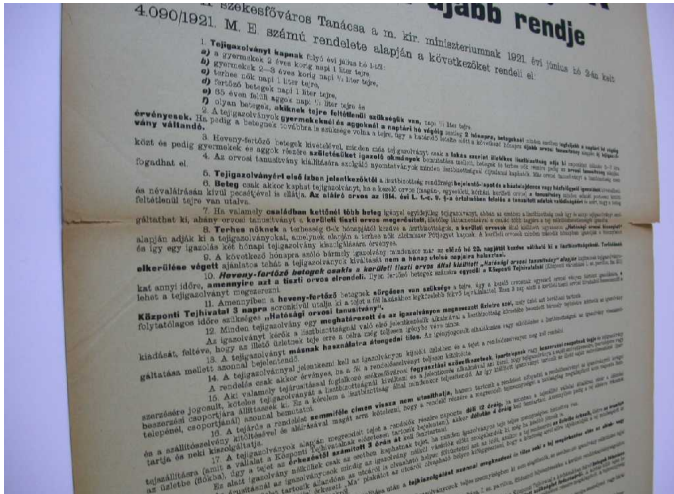
16. Budapest Székesfőváros Tanácsának
tejakciója csecsemők, 1 – 3 éves kisdedek,
valamint terhes és szoptató anyák részére.
1925. 63 x 47 cm.

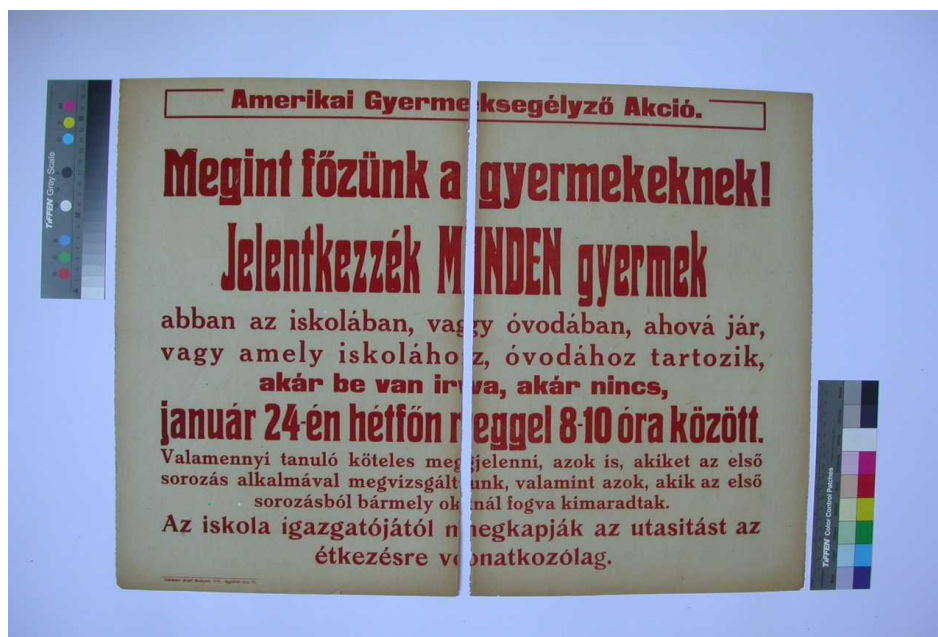
Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu

17. Budapest Székesfőváros Tanácsa.
Tejigazolványok kiadásának újabb rendje. 1921.
63 x 42 cm

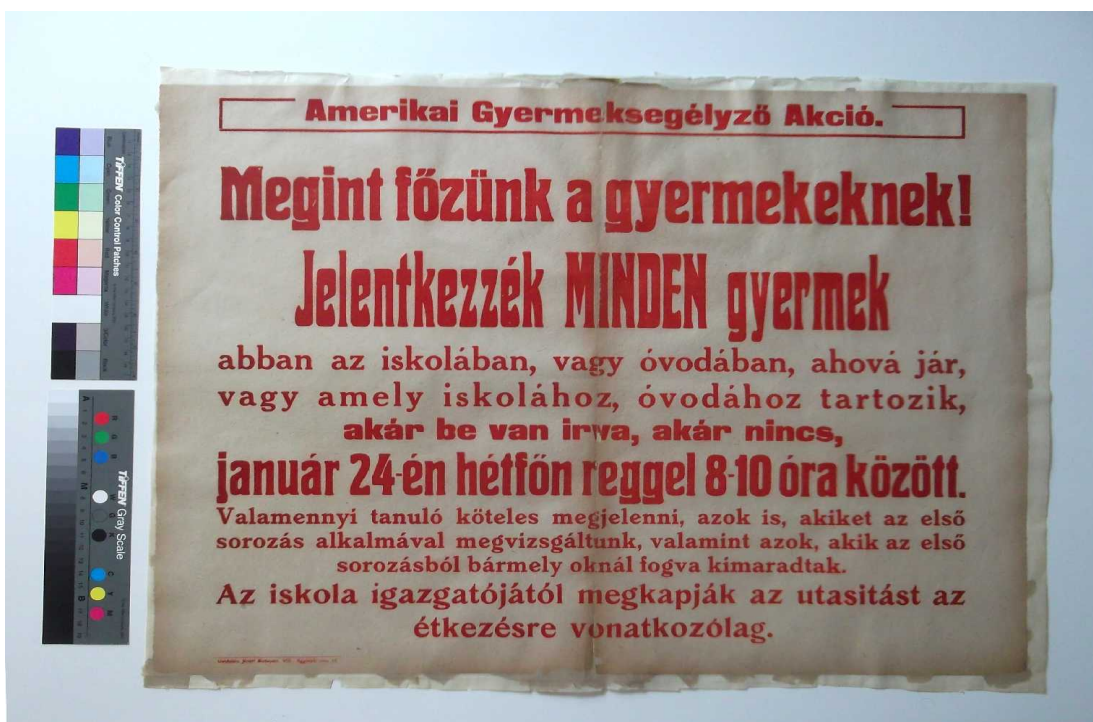

18. Amerikai Gyermeksegélyző Akció. Megint főzünk a gyermekeknek! Jelentkezzen minden gyermek. Bp., 47,5 x 63 cm. (Piros betűs magas nyomtatás).

a két részlet összeillesztése és kézi papíróntése után (még kipréselés és kasírozás előtt:

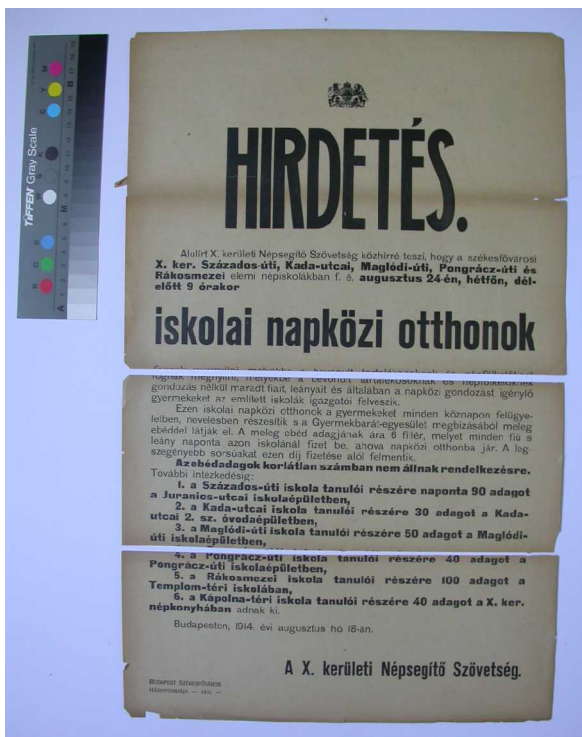

Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

19. Amerikai Vöröskereszt Anya- és Csecsemővédő Akciója Magyarországon.
Csecsemőink követelése. 47 x 31 cm.

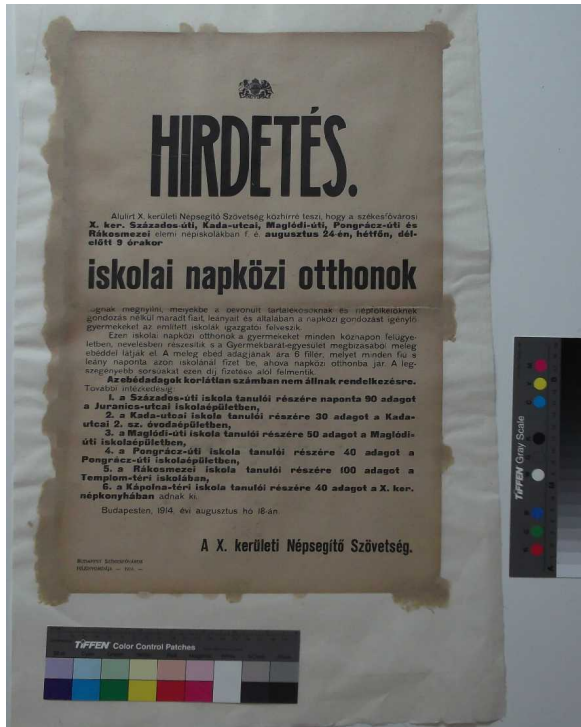
20. X. ker. Népségítő Szövetség. Iskolai napközi otthonok nyílnak. 1914. 47 x 31,5 cm.
megelőző állapot, az öntőasztalon kiegészítés közben:

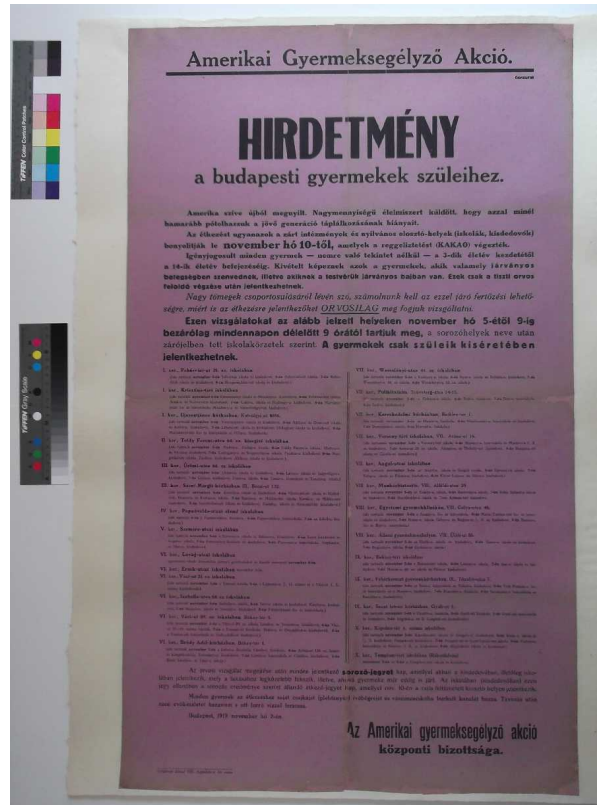
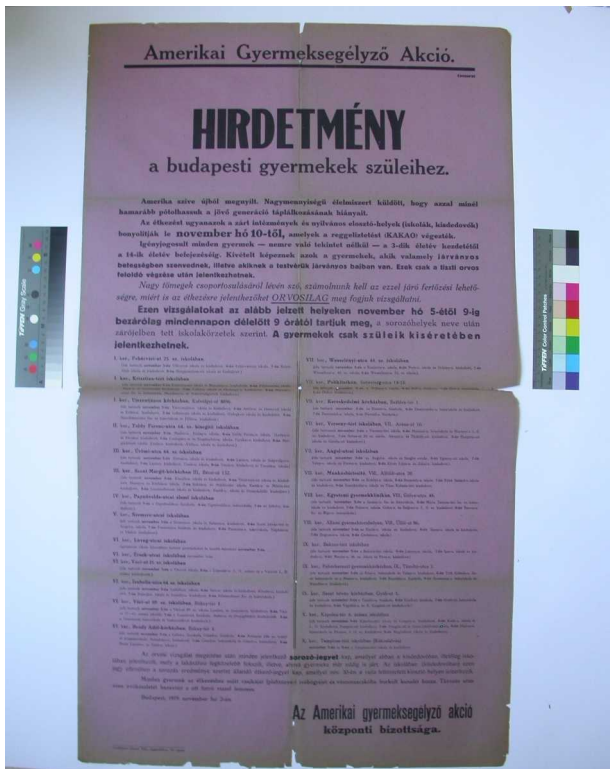

Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

Megszáradva még a körbevágás előtt, a kipótlási maradékokkal és már körbevágva, kisimítva:

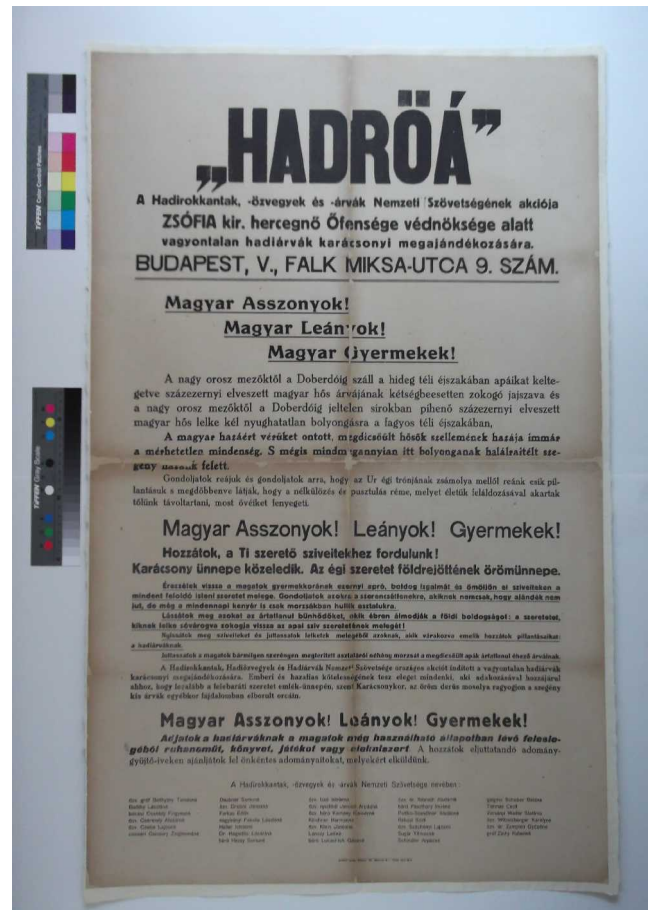
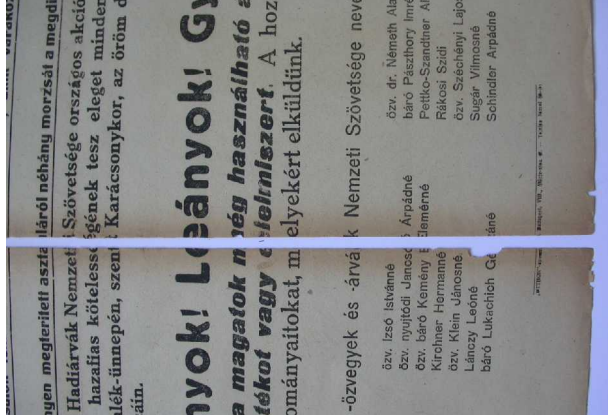
21. Amerikai Gyermeksegélyező Akció. Hirdetmény a budapesti gyermekek szüleiehez. 1919. 95 x 54,5 cm.

Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

22. „HADRÖÁ”. Amerikai Vöröskereszt Anya- és Csecsemővédő Akciója..... hadiárvák karácsonyi megajándékozása Bp. 95 x 63 cm.

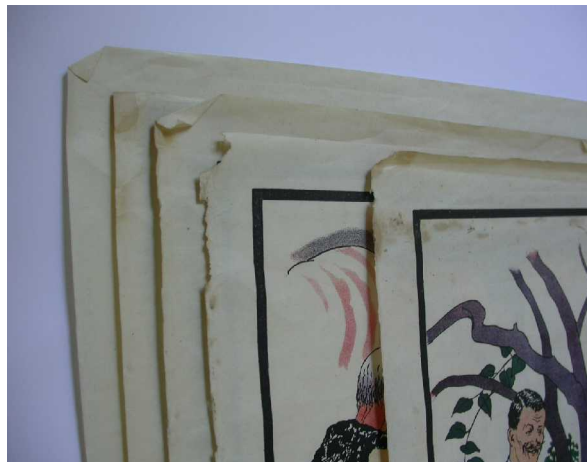
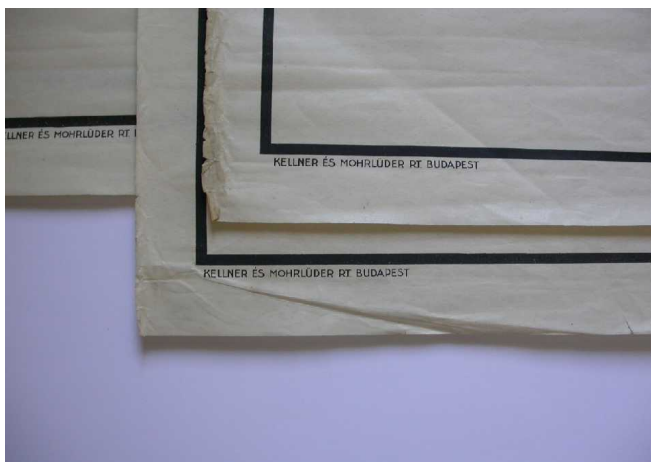

Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

II. Műtárgycsoport: a TBC avagy a Gümőkór elleni küzdelem felvilágosító plakátjai

1-8. Nyolc darabból álló felvilágosító képsorozat, Bp. 46 x 63 cm

Símított, megerősített és
a fekete szélvonalban retusált példány

A műtárgyak kivitelének leírása

Ezeket az A2 méretű, színes plakátokat ofszet eljárással nyomtatták. Ez az eljárás a síknyomtatásnak az a módja, amikor a nyomtatólapon levő kép nem közvetlenül nyomtatódik rá a papírra, hanem a korábban cink, később alumínium nyomtatólapról előbb egy gumikendőre kerül, s csak erről vivődik át a papírosra.

A dokumentumok állapotának leírása

Valamennyiük szélén a felületbe ivódott porréteg volt található. Mindegyik lap-él nagymértékben sérült, szakadozott, a plakátokon vízfoltok, egyéb kis ismeretlen eredetű barnás foltok voltak láthatóak.

Restaurálási munkák:

Teljes körű szárasztisztítás, portalanítás ecsetekkel, különféle radírfajtákkal.

Oldódásvizsgálat a színes anyagokra, nem változtak el: víz, 9pH Ca-hidroxidos.

Az alap-papír szélének savasodása elsősorban a fénynek való kitettségéből és a korábbi helytelen tárolásból következik. A szakadások jellege ezekből is következik. A savtalanítással az oldható káros anyagokat, savakat eltávolítjuk és semlegesítjük a hordozóban és lehetőleg lúgos puffer-maradékot igyekszünk létrehozni (a vizes- Ca-hidroxidos megoldást választottuk, 9pH, 12 perc, bemelegítés).

Megerősítésként és a papír hiányainak javítása európai öntött papírokból (semlegesen feltárt alfa-cellulózrostokból) kézi papíröntéssel történt, az öntések külön utánenyvezése keményítő és metil-cellulóz vizes oldatával. Tartásuk javítása céljából megerősítésként hosszú rostú japánpapírokkal és természetes keményítőfélékkel hátoldali erősítő kasírozás felhelyezését kivitelezte. Ez az egész felületnek és a hajtás mentén széttöredezett lapoknak és éleknek is megerősítést nyújt. Ezen kasírozóanyagból a későbbi kiállíthatóság és rögzítés elősegítése érdekében többletet, túllógó széleket hagytunk az eredetiken (ezek védik is a fizikai sérülésektől).

A biztosan tudható betűkitöréseken a mi új kiegészítő öntéseinkre alap-retusálást végeztünk (Koh-i-noor színes és akvarell ceruzákkal).

Kovács Péter
papír-, bőr-, könyvrestaurátor- műhelymester
2500 Esztergom, Lőrinc u. 17
www.boteh.hu
+36 70 502 71 61

A biztonságos tároláshoz és szállításhoz a teljes csomagnak egy közös lapozható mappát készítettünk, teljes keresztmetszetében savmentes papírlemez tárolót (méretére szabott, pormentes záródású, darabonként elválasztó lappal).

Felhasznált anyagok jegyzéke

- radírpor, latex szivacsradír, Wishab-radírszivacs, radír (Koh-I-Noor - gumiradír)
- bórax, kalcium-hidroxid,
- étkezési zselatin; metil-cellulóz (thylose MH 300); bőrenyv; búza-, rizs-keményítő
- lúgos feltárású lombos-fa és len rostkeverék, ingres-papírok (Hahnemuhle/Fabbriano), európai kézi öntött papírfélék, japánpapírok, lúgosra puffertolt Fabbriano- gyártmányú karton
- Koh-i-noor gyártmányú színes ceruzák

Esztergom, 2014. május 30. Kovács Péter

Kovács Péter
papír-, könyv-restaurátor